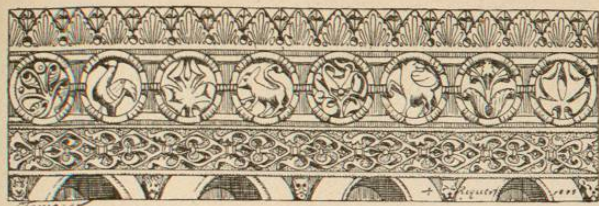

CANT ONZÉ

OLIVA

AL DIGNÍSSIM SUCCESSOR DEL BISEBE ABAT EN LA SEU
DE VICH, LO EXCM. SR. DR. D. JOSEPH
MORGADES Y GILI :

OLIVA

Posant les mans en la sagrada feyna,
deixan la espasa los guerrers per l' eyna
del manobre, la llança pe'l magall,
y en lo serrat ahont sota una llosa
en sòn eterna 'l bell Gentil reposa,
bellugueja l' exèrcit del treball.

En temps d' estiu ¿heu vistes les formigues,
quant daura 'l sol y esgrana les espigues,
anar, venir y córrer pe'l rostoll?
l' una 'l gra abasta, l' altra se 'l carrega,
esta l' empeny, aquella l' arrossega
y s' atresora 'l gra y 's llança 'l boll.

Així 'ls treballadors: mentre un recana
la terra en desnivell, l' altre l' aplanava
ò dona un fosso als fonaments per llit;
pins aterra y abets lo llenyatayre
que 'l serrador quadreja, y fa 'l pedrayre
lo mateix ab lo marbre y lo granit.

De mitjdía en l' horrible precipici
penja son peu de pedra l' edifici
que fa glatir l' abisme devorant,
y ab l' altre ferm en roca més segura,
creix y s' aixeca en la espadada altura,
noy que ha de fer creixença de gegant.

Com á un tòch de clarí tropa lleugera,
lo claustre ses columnes afillera,
coronantles de rústichs capitells,
hont á la veu del escultor se para,
entre fulles de palma y d' etzevara,
tot un aixam de feres y d' aucells.

Li fa costat soterriana y tosca
l' esglesia de la Verge; es cega y fosca,
mes eix astre del cel li fa claror.

Quant ja hi flameja la pregaria ardenta,
un altre temple al seu damunt s' assenta,
en peanya d' argent imatge d' or.

Granfiques columnes desinvoltes
damunt sos fronts aixecan ses tres voltes,
vell símbol de la excelsa Trinitat;
tan virginal al vèurela y tan bella,
com gegant per vetllar una donzella
un campanar se posa al seu costat.

Es ample y ferm, d' alçada gegantina,
les dues valls y 'l comellar domina
y encara puja amunt, pis sobre pis.
Es un cloquer y un torreó de guerra,
es un esforç titánich de la terra
per acostarse un pas al paradís.

Les celdes, verament celdes d' abelles,
son en est rusch diví xiques y belles,
lo goig y la dolçura n' son la mel;
los vint monjos que puján á habitarhi
de l' oració la trauchen y 'l sagrari,
de les flors de la terra y les del cel.

dolçor ne

Sembrantne per les cordes del salteri
 coronan de jardí llur asceteri
 y, eixint de la basílica, l' encens
 s' aplega del espígol ab l' aroma
 y pujan, fent una mateixa broma,
 dels monts y 'ls astres al altar immens.

En mitj d' eix cáos de revolta roca,
 com un espectre, en la mateixa boca
 del abisme, s' aixeca 'l monestir:
 es una flor pe'l terbolí sembrada
 que, si l' abeura 'l cel ab sa rosada,
 per ell los segles la veurán florir.

Contempla Guifre la seva obra feta
 com sa més bella inspiració un poeta,
 coronada de llum y resplandor,
 de poble en poble quant pe'ls ayres vola,
 estrella de claríssima aureola
 que 's posará en lo front de son autor.

S' hi posará; mes ¡ay! será una espina
 per qui ha plantada aqueixa flor divina.
 Desde sa celda mira del Cadí

l' aygua enfondir lo córrech de mitjdía,
 y li apar que li diga nit y día:
 «Ton homicidi, ¡oh Guifre! jo 'l vejl!»

De les Esqueras la brugent cascada,
 entre 'l vert cabellera destrenada
 que irisa 'l sol naixent ab sa llum d' or,
 li fa recort d' una altra cabellera
 que rossolar del Canigó vejera,
 fent en la neu un rastre de rossor.

Li apar que l' ona als machs rodoladiços
 diga son crim, los còdols als canyiços,
 la canya buyda als quatre vents del món,
 y que 'l món tot increpe al homicida:
 «¿Per què llevares á Gentil la vida?
 ¿sa gentilesa y son amor hont son?»

Una horrible fantasma, en son defici,
 á la gola l' empeny del precipici,
 y altres fantasmes, baix, ab crit etern,
 «Vina,—li diuhen,—vina prest, tu ets nostre,
 es lo trespol això que prens per sostre,
 sota eix abisme udola 'l del infern.»

Esferehit la celda deshabita
y al nort s' allotja en altra més petita,
niu del temple posat més á redós;
y ab l' oració 'l bon Deu y ab lo cilici,
com ab ses mans, l' arranca del suplici,
tornantli ses diades de repòs.

Mes ¡ay! un jorn, reobrintli la ferida,
de Sant Guillem sentí contar la vida.
Quant feya sa capella en Vallespir,
los pastors y pagesos li ajudavan
y, per sou, que 'ls vullás, li demanavan, *volgués*
ab sos camps y ramades benehir.

Cansat de dur un gros carreu, un día,
un dels manobres seus lo malehía:
l' hermitá li digué:—Llança aqueix roch,
no faría en mon temple paret bona,
un mal floró maleja una corona:
llánçal ben lluny ò tórnal á son lloch.—

«Donchs jo so aqueixa pedra malehida
en la casa de Deu que he construhida,»
digué lo comte-monjo sospirant.

«De viure ab sants lo pecador no es digne,
no fan bona parella 'l corb y 'l cigne,
lo carbó no s' avé ab lo diamant.»

Pren una escoda y vora la capella,
entre 'l sepulcre de Gentil y ella,
sa habitació darrera 's posa á obrir.
Es aspre lo penyal, dura la feyna,
ell no es de ferro ni d' acer com l' eyna,
mes al acer y al ferro fa desdir.

Ell no desdeix, un día y altre día
les llevades de roca desafia,
una setmana, un mes y un altre mes;
si s' enforteix la blava licorella
la má del monjo s' enforteix com ella,
pica més fort de dret ò de través.

Lo troba un jorn furgant la roca viva,
venint de son bisbat lo bisbe Oliva,
ab la croça á la má, la mitra al front:
—¿En què empleas,—li diu,—ta forta destra?
esmerces —En obrir,—li respon,—una finestra
per aguaytar sovint al altre món.—

Finestra ò clot, no triga á obrirla gayre,
y, com de sa pedrera lo pedrayre
afadigat, al vespre 'n fa son llit,
lo cansament al batre ses parpelles;
y á la esmortida llum de les estrelles,
s' hi esten com un cadavre cada nit².

En sos ensomnis veu alçar la lluna
com llantió del temple á la nau bruna
d' hont rius y vents son l' orgue tronador.
Creu ser un mort que, en sa capella ardentia
d' estrellades de ciris resplendentia,
escolta 'l *Dies iræ* aterrador.

Sa fossa es la montanya gegantina,
es son túmol la volta cristallina
que cada punt traspassa somiant,
á les plantes del Ser que 'l món adora
cercant, entre les ànimes que anyora,
la del tendre Gentil que estima tant.

Quant devalla 'l seu somni de l' altura,
en l' altra fossa com aucell s' atura
á mirar d' aquella ànima lo cos,

y 's refrigera son cruel martiri
veyent l' àngel soliu del cementiri
ab una ala covarlos á tots dos.

Sovint á l' aspra y mortuoria celda
arriba 'l crit selvatge de Griselda,
que, boja, va cridant:—Gentil, Gentil!—
y, estesa al vent sa cabellera rossa,
ab sa nevada má truca á sa fossa,
hont altra flor no hi portará l' abril.

Sens esperar, á voltes, la resposta,
se rebat á més córrer per la costa
y á crits lo comte-monjo desvetillant:
—¿Sota quin arbre dorm aquell que anyoro?
bon monjo,—diuli,—no estranyeu si ploro;
¡ay! fa tants dies que l' estich cercant!—

Ressegueix entretant cenobi y temple
Oliva, no hi há res que no contemple;
funda en Ripoll un altre monestir,
y estudia per ell eixos brancatges
de pedra, eixes motlures y fullatges
que mourían los besos del sefir.

Allí ab lo pensament tot ho transporta,
 desde 'l pom del panell als banchs de l' horta,
 y trasmuda, combina y afegeix,
 y una obra concebeix sa fantasía
 que, abans de veure la claror del día,
 naix, posa tronch y branques, y floreix.

Ja tot ho veu: sa creació de marbre
 es com dins la llevor altívol arbre,
 maravellosa flor dins grana humil;
 tot ho veu fet, sinó lo frontispici
 que corona ha de ser del edifici,
 d' aquella imatge d' or cara gentil.

Enamorat artista, lo somía
 de nit, ne fa dibuixos cada día,
 que al veure l' endemá rebat al foch,
 y, no podentne 'l pensament distraure,
 embasta nous projectes que han de caure
 també en oblit, com dins la mar un roch.

En l' hora de solaç un día crida
 los monjos sota 'ls arbres de l' eixida:
 fa tres dñes que, allí, de sol á sol,

ab son báculo dibuixa, escriu y esborra,
 com les ones del mar damunt la sorra,
 quant suaument les breça 'l ventijol.

—Miraula aquí,—los diu, y la Portada
 contemplan per son geni dibuixada,
 l' historia de la santa religió,
 en pedra escrita per la má de Roma,
 una croça de bisbe n' es la ploma,
 n' es lo paper un flanch de Canigó.

Set cants misteriosos té 'l poema,
 set florons que durá en sa diadema
 Santa María de Ripoll al front;
 set cels de pura y divinal bellesa,
 la Biblia al cor de Catalunya impresa,
 present, passat y esdevenir del món.

D' aquesta creació dedicatoria,
 es sa primera página la Gloria:
 en son trono estrellat l' Anyell diví
 ensenya obert lo llibre de la vida,
 dihent á la niçaga redimida:
 «¡Hòmens ingrats, mirau si us estimí!»

Y 'l llibre 'ls quatre evangelistes miran,
 misteriosos animals que 's giran
 tot estenent ses ales com aucells,
 y vint y quatre ancians de cap blanquíssim
 vora seu van cantant: «Digne es l' Altíssim
 d' obrir lo llibre d' or dels set sagells.»

Segueix de tota gent, tribu y llenguatge
 la immensa processó fentli homenatge,
 patriarques, apòstols, confessors;
 la verge mostra de puresa 'l lliri,
 lo martri la palma del martiri
 y sota 'l braç son llibre los doctors.

En son carro de foch se veu Elías,
 y en histories aprés y profecíes,
 Moysès, Jonás, David y Salomó;
 atravessa 'l mar Roig l' israelita,
 lluyta ab ell lo cruel amalecita
 y l' arca volta 'l mur de Jericó.

De Jesucrist celebran la victoria
 la cítara y salteri de la Gloria,
 la flauta dolça, 'l tendre violi;

y 'l rey profeta, entre vassalls y nobles,
 sembla dirli: «Alabaulo tots los pobles,
 cel, mars y terres, alabaulo ab mi.»

Oliva los esbrina, fil per randa,
 de la fe aqueixa mística garlanda,
 los mostra aquí Sant Pere, allí Sant Pau,
 com de l' Esglesia sòlides pilastres,
 sostenint aqueix cel ab tots sos astres;
 la espasa empunya l' un, l' altre la clau.

En la faixa del arch que 'ls dos sostenen
 en dotze retaulons ses vides tenen
 unintse dalt, als peus del sant Anyell;
 quant vius encara anavan per la terra
 als vicis y al error fent crua guerra,
 ja s' unfan ses ànimes en Ell.

Jau á sos peus, rebuig del negre abisme,
 ferotge drach, lo drach del gentilisme;
 á ofegar de ses ires los rebulls
 dues àligues baixan á la terra,
 y mentres una ab sos unglots l' aferra,
 á colps de bech l' altra li lleva 'ls ulls.

Ací 'ls ensenya dos lleons que 's baten,
y fers l' un sobre l' altre se rebaten:
un centauro, fugint, los tira un dart,
mes l' home, á qui de monstre la figura
donaren les passions, de tan impura
cadena sempre se deslliga tart.

Domant ja son cavall lo genet destre,
més enllá 's veu de ses passions ja mestre;
vestit de cavaller ab los arreus,
á les feres indòmites s' atança,
y al apuntarlos la punyenta llança
amansides se postran á sos peus.

Davall de tot á Llucifer veu caure
del cel, á Adam del paradís, y ajaure
lo condemnat en llit de foch etern,
nou Lacoön á qui genolls y braços
entorteliga ab sos feréstechs llaços
l' apocalíptich monstre del infern.

La paraula de foch del arquitecte
fa alçar de terra 'l colossal projecte,
monstres y sants, cantors y combatents;

los ulls de pedra y llabis se desclouhen,
aquells arquets de violí se mouhen
y s' adolla la música á torrents.

Té son arch de triomf lo cristianisme;
al rompre 'l jou feixuch del mahometisme,
Catalunya l' aixeca á Jesucrist.
Qui passarà per sota aqueixa arcada
bé podrà dir que, en síntesis sagrada,
lo món, lo temps y eternitat ha vist 3.

Comte Pelós, primer de Barcelona,
quín panteó tindrás, quína coronal
millor capçal no 'l té cap rey del món.
Mes ¡ay! al erigirlo als que ja foren
ignora 'l sabi bisbe que ara 'n moren
que ilustres tanys del mateix arbre son!

Lo comte Tallaferro, no fa gayre
enfilava la vía de Bellcayre;
volia desposar son fill Guillem
ab una provençala damisela,
per sos germans anomenada Adela,
pe 'ls trobadors novells Flor de poncèm.

Mentres llegia sa epopeya Oliva,
 vestit de dol un missatger arriba,
 son missatge es de penes y dolors:
 —¡Es mort! es mort lo comte Tallaferro!
 la Provença s' endola en son enterro
 y 'l cel mateix sembla desferse en plors.

Volgué passar lo Rose una vesprada,
 de sopte revingué la rierada,
 falleix la terra á son fogós cavall
 que sota l' esperó s' adreça y gira,
 enllá al genet d' una sacsada tira
 y ab ell á cabuçons va riu avall.

Cercant lo poltro, que ab la mort batalla,
 braceja agonitzant, lluyta y badalla,
 son arnès esfonzantlo cada punt.
 Una hora après, en la fatal ribera,
 d' un sálzer de verdosa cabellera
 dormía á l' ombra 'l meu senyor difunt!—

Pregant per la seva ánima al Altíssim
 partí á Ripoll Oliva afligidíssim;
 quant retorna al cenobi de Conflent,

troba malalt de ^{una greu} grave malaltia
 l' únich germá que en aquest món tenia,
 plorosa estrella d' aquell cel rihent.

—Deu t' envía,—diu Guifre;—ab Tallaferro
 vaig á sortir del terrenal desterro.
 ¡Si com ell ne sortís ab lo cor net!
 aquesta nit, de mon sepulcre á vora,
 ha dat tres colps la maça avisadora
 de nostre patriarca Sant Benet+.

Celda, claustres, adeu, cel de la terra,
 port de la pau en esta mar de guerra;
 adeu, germans que aymava ab tot lo cor,
 com jo us hi tinch, teniume en la memoria,
 jo me 'n vaig á esperarvos á la Gloria,
 vora la font del eternal amor.

Ara que á mi la avara mort m' espera
 una mercè us demano, es la darrera:
 plantau la Creu del Canigó al bell cim,
 que á Deu alçats los amorosos braços,
 hi endrece les mirades y los passos
 y esborre en la montanya lo meu crim.

—Tots hi anirèm los monjos d' eixa terra,
—Oliva li respon,—y al front la serra
durá com temple 'l signe de la Creu;
y ab los salms desniantne les canturies,
los Angels hi vindrán á voladuries
eix colomar de fades á fer seu.—

LA CREU DE CANIGÓ